

مستندهایی از چهره ماندگار

محمدرضا اصلانی یکی از چهره‌های ماندگار در عرصه سینمای مستند به حساب می‌آید و بسیاری از آثار او به سینمای مستند اعتبار بخشیده است.این مستند ساز و شاعر و نویسنده متولد ۱۳۲۲ و فارغ التحصیل هنر و نقاشی است.اولین فیلم مستند او «جام حسلنو» نام دارد که تولید سال ۱۳۴۶ است و پس از آن وی مستندهای زیادی را کارگردانی کرده است.از جمله آثار مستند و مطرح او می‌توان به «میراث شیشه»، «با اجازه»، «چنین کنند حکایت» و… اشاره کرد که هر کدام چند جایزه مهم را در جشنواره‌های داخلی و خارجی کسب کرده‌اند. مستند «کودک و استنمار»، او یکی از بهترین مستندات دهه ۶۰ سینمای ایران به حساب می‌آید واصلاتی در کنار مستندسازی و سرودن شعرحدود ۱۰ سالی هم به کار انتشارات و چاپ کتاب مشغول بود.

نگاه دوم

سینمای مستند چگونه متولد شد

■ نادر طریقت
کارگردان سینما و مستندساز
شاید بررسی کامل تاریخ سینمای مستند در نظر عده‌ای،کار عبث و بی‌هوده‌ای باشد، اما باید قبول کرد که سینما و تاریخ آن،کار خود را با سینمای مستند آغاز نموده است و ما بدون شناخت و آگاهی از چگونگی ورود آن به این عرصه شاید نتوانیم مباحث دیگر آن را مرور کنیم. به هر حال نخستین کار مستند تاریخ سینمای ایران در روز بیست و سوم مرداد سال ۱۲۷۹هجری شمسی مطابق با چهاردهم اوت ۱۹۰۰یعنی پنج سال پس از تولد سینمای جهان در سال ۱۸۹۵ به نام جشن گلها ساخته شد و این تاریخ نقطه عطف مهمی در سینمای ایران بویژه سینمای مستند است که این نوع سینما قدمتی برابر با تاریخ سینمای ایران دارد.بابی اولیه تاریخ سینمای مستند شخص مظفرالدین شاه بوده که در سفری به فرانسه یک دستگاه سینماگراف برای سرگرمی خریداری می‌کند ومیرزا ابراهیم خان عسکد باشی(عکاس دربار) نخستین فیلم تاریخ سینما را از کارناوالی در بلژیک و فرانسه موسوم به جشن گلها می‌سازد. دومین فیلم نیز در همین سفر ساخته می‌شود و آن مستندی است از رژه نیروهای فرانسوی در مقابل مظفرالدین شاه که البته این فیلم‌ها موجود بوده و در آرشیو صدا و سیما از آنها نگهداری می‌شود و اگر بخواهیم سینمای مستند را در زمان گذشته بررسی نماییم، به تعدادی فیلم‌های مستند که توسط میرزا ابراهیم خان عکاس باشی و به دستور شاه در دربار گرفته برخواهیم خورد که هر کدام تقریباً با زمان یک دقیقه تصاویر مختلفی از دربار و درباریان و نوکران آنها را به تصویر کشیده است.مانند غذا خوردن سگ‌های شکاری دربار، فلک کردن یکی از نوکران دربار،عبور سواران از یکی از دروازه‌های تهران،دوغرفی که کلاه بوفی بر سر دارند و روی الاغ نشسته‌اند و همدیگر را با چوب می‌زنند و شخصی این وسط میانجیگری می‌کند و چندین مستند دیگر از کارهای آن زمان است.البته تعداد دیگری کار هم در شهرهای مختلف مانند بندرانزلی ساخته شده که از لحاظ تاریخی مشخص نیست کار کدام فیلمساز است. به هر حال با ورود خان بابا معتمدی که از تحصیلکرده‌های فرنگ بود،این نوع فیلمسازی شکل حرفه‌ای تری به خود می‌گیرد.تصاویری از نوه احمد شاه و سپس با مصادف شدن ورود رضا شاه در عرصه سیاست و آغاز دوره پهلوی،این نوع سینما با وجود شخص خان بابا معتمدی، جهش بزرگی را آغاز می‌کند. جهشی که مستند حرفه‌ای می‌گردد.

روئ خط خیر

ایران با دست پر در پرتغال

۹ فیلم ایرانی در جشنواره بین‌المللی فیلم‌های کوتاه «پورتو» پرتغال حضور دارند. «خدا را شکر» ساخته جمشید قدرتی، «خط قرمز» ساخته مونا عبدالله‌شاهی، «کرماندو» از «احمد کریمی»، «خیابان یک طرفه» کار حسن توکلی»، «آدم‌ها» ساخته «ماشاءالله محمدی»، «سرزمین هیچ‌کس» به کارگردانی «بابک امینی»، «سج یک لحظه» ساخته «شیمیا مستخدمی»، «سرفت» کار «محمد فراهانی» و «فرشته نگرهبان آب» از «حلالابه اطلسی» به نمایندگی از ایران در این جشنواره حضور دارند.جشنواره پورتو به بهترین فیلم کوتاه،بهترین فیلمنامه، بهترین بازیگر زن و مرد، بهترین انیمیشن، بهترین موزیک ویدئو و بهترین مستند جایزه می‌دهد.جشنواره بین‌المللی فیلم‌های کوتاه «پورتو» از فردا به مدت چهار روز در پرتغال برگزار می‌شود.

زندگی عجیب آقای عمو در جشنواره

فیلم مستند «زندگی عجیب آقای عمو» به کارگردانی و تهیه‌کنندگی جمشید خاوری برای نخستین بار در هفتمین جشنواره بین‌المللی سینماحقیقت به نمایش در می‌آید. این فیلم که در یکی از روسناهای جنوبی استان فارس تولید شده، روایتگر زندگی عجیب و غریب پیرمردی به نام «عمو حاجی» است.

فردی که چهره‌ای شیبه آنتونین دارد و لایه ضخیمی از چرک بر اندام او نقش بسته؛ ۵۰ سال است به حمام نرفته و اعتقاد دارد اگر تمیز شود، مریض می‌شود! او تمام لباس‌هایی را که مردم منطقه برایش می‌آورند پس از بردن استین‌های پیراهن و پاجه‌های شلوار با دندان، برتن می‌کند. «عمو حاجی» که به عنوان جاذبه گردشگری روسنای گوری شهرت یافته از خوردن آب تمیز خودداری می‌کند و لیوانش یک حلب ۴/۵ کیلویی زنگ زده است. غذایش نیز اغلب، حیوانات مرده و گندیده است.

او یک پیچ مخصوص هم دارد - که از یک زانویی سه اینچی لوله آب تشکیل شده - و از مواد خاصی به جای توتون استفاده می‌کند. با این حال وی - به گفته اهالی - تا کنون مریض نشده و علی‌رغم زندگی در یک محیط غیربهداشتی و کثیف، حدود یک قرن از عمرش می‌گذرد.انشایان ذکر است «زندگی عجیب آقای عمو» هفتمین فیلم کوتاه جمشید خاوری است. وی علاوه بر این در بیش از ۲۰ فیلم کوتاه و مستند به عنوان تصویربردار، تدوینگر، مشاور کارگردان و مدیر تولید فعالیت داشته است.

مستند «مرغانه» در جشنواره لندن

مستندی از محمدرضا فرزاد در جشنواره بین‌المللی فیلم مستند «این سیتی لندن» حضور دارد. مستند «مرغانه» ساخته محمدرضا فرزاد به نمایندگی از ایران در این جشنواره حضور دارد و با فیلم‌هایی از آلمان، انگلستان، فرانسه، کانادا، برزیل، جمهوری چک، آمریکا، هلند، ژاپن، هند، دانمارک، ایرلند و… رقابت می‌کند. «مرغانه» به باورهای ساکنان استان کیلان دربار خنجر مرغ و جایگاه آن در زندگی عادی و روزمره مردم این منطقه پرداخته است.

گفتنی است جشنواره بین‌المللی فیلم مستند «این سیتی لندن» در ۲۰ و ۲۳ ژوئن برگزار می‌شود.

۲۶ ایران

سینما

WWW.IRAN-NEWSPAPER.COM

گفت‌و‌گو با مهدی رحمانی کارگردان جوان

فیلم کوتاه مخاطب جدی ندارد

نگار حسینی
گـرـــوه فرهنگ و هنر

شاید بسیاری مهدی رحمانی را به عنوان کارگردان کارهای بلند بشناسند ولی او کار در عرصه فیلمسازی را با فیلم کوتاه شروع کرده و کارنامه قابل دفاعی در این زمینه به جا گذاشته است.

او عضو انجمن سینمای جوان، عضو انجمن مستند سازان سینمای ایران، عضو اتحادیه مستندسازان اروپا، رئیس هیات داوران دانشجویی بیست و دومین جشنواره ملی و دهمین جشنواره بین‌المللی فیلم کوتاه تهران بوده است.

او همچنین در چند فیلم مستند و داستانی با عنوان نویسنده و کارگردان همکاری داشته که از جمله آن‌ها می‌توان به: نگاه، از یاد رفته، ترانه خاک، پسران یائیز، عاشقانه‌های پل، دعای مادرم مهتاب، مجموعه آشیانه‌ها بر بساد، عطر گیسو، همراه بسا کوبر، منطقه مرزی اشاره کرد. گفت‌وگوی ما را با او می‌خوانید.

■ آقای رحمانی، وضعیت فیلم کوتاه در ایران را چطور می‌بینید؟
ما در یک دوره‌ای در زمینه فیلم کوتاه پیشرفت محسوسی داشتیم و ساخت فیلم کوتاه با حمایت مرکز گسترش و انجمن سینماگران جوان رشد چشمگیری داشت و ما توانستیم آثار قابل توجهی را در این عرصه تولید کنیم اما طی یکی دو سال اخیرمتأسفانه این عرصه رها شده است

و دیگر شاهد رشد چندانی در این زمینه نیستیم.

علت این عدم حمایت چیست؟

بی‌شک بخشی از این موضوع به این خاطر است که سازندگان فیلم کوتاه دیگر از انگیزه کافی در این زمینه برخوردار نیستند چراکه آن‌ها نمی‌توانند از این طریق ارتزاق کنند و به نوعی این کار حرفه‌شان محسوب نمی‌شود و خب چون این نگاه تخصصی وجود ندارد طبیعی است که افرادی که در این عرصه فعالیت می‌کنند بعد از گذشت مدتی تصمیم بگیرند به ساخت فیلم بلند روی بیاورند.

■ اما این توصیف چرا در سایر کشورها افراد به فیلم کوتاه به عنوان یک شغل و منبع درآمد می‌کنند؟

در دنیا جشنواره‌های معتبری برای فیلم‌های کوتاه برگزار می‌شود و حتی این آثار در اسکار جایگاه ویژه‌ای دارند به همین جهت ما شاهد فیلمسازانی

«راننده و روپاه» در جشنواره «کراوک» لهستان

با آغاز بچاه و سومین دوره جشنواره بین‌المللی «کراوک» لهستان، فیلم مستند «راننده و روپاه» از تولیدات «مرکز گسترش سینمای مستند و تجربی» به کارگردانی «آرش لاهوتی» در بخش مسابقه بین‌الملل این جشنواره معتبر روی پرده خواهد رفت. راننده و روپاه که مستند- پرت‌ر‌های از «محمود کیانی فلورجانی» فیلمساز تجربی سینمای ایران است. طی دو نوبت نمایش و در روزهای ۸ و ۱۱ خرداد ماه در بخش مسابقه بین‌الملل جشنواره «کراوک» لهستان به نمایش درخواهد آمد.بر پایه پایه گزارش مهر، عرضه این فیلم مستند بلند در بازار فیلم جشنواره کن نیز با استقبال نامندگان جشنواره‌های مختلف جهانی مواجه شده بود. گفتنی است. مستند «راننده و روپاه» بیش از این، در جشنواره‌های وبیزون دورتل سوئیس، هات داگس کانادا و TRT ترکیه هم به نمایش در آمده بود.

یادداشت روز

محمدرضا لطفی

منتقد سینما

فیلم مستند را

به سینمای مستند تبدیل کنیم

سینما یک هنر – صنعت است. بی‌شک همان قدر که پایه‌های هنر هفتم در زمین هنر فرورفته است، به همان میزان در بخش صنعتی قرار دارد و مناسبات خاص خود را دارد.که هنر هفتم تنها هنری است که با نام محل عرضه آن شناخته می‌شود و این نشان از اهمیت بخش صنعتی و نفس گرم مخاطب یا به تعبیر دیگر مشتری‌اش است.

این حلقه مقفوده و عدم اهمیت دادن به میزان جذب مخاطب که آفت بزرگ سینمای دولتی به حساب می‌آید و سینما را از بویایی می‌اندازد، در سینمای داستان گو به شدت به چشم می‌خورد و این نوع سینما سال‌هاست که تاوان این بی‌توجهی را می‌دهد، اما در سینمای مستند وضع به مراتب اسفناک‌تر از این است.متأسفانه آثار مستند در اید‌آل‌ترین شکل یک فیلم خوب هستند و نه سینما. این‌که می‌گوییم سینما به آن معناست که محصول بلند و جذاب و کشاندن مخاطب از خانه به سالن سینما باشد. چیزی که بخش عمده‌ای از آن از دست خود سینماگران خارج است و به وضعیت حاکم بازمی‌گردد. وضعیتی که نه مربوط به چند سال باشد که از ابتدای تولد سینما در ایران شکل گرفت و سینمای مستند از مناسبات صنعتی کنار گذاشته شد.این یک حقیقت است که باید به فیلم مستند نگاه صنعتی داشت ، شاید عده‌ای فکر کنند که با همین تعداد سالن سینما جا برای نمایش آثار داستانی نیست، چه برسد به نمایش واکران فیلم مستند اما باور کنید و باور کنیم که همین نگاه سموم‌ترین منطبق موجود است.دوستان عزیز!چه کسی حکم صادر کرده که سینمای داستانی بر سینمای مستند از حجت دارد؟ چه کسی گفته است که سینمای داستانی فقط سینما است و سینمای مستند یک شیء ء تزیینی؟ اصلاً اگر با دیده انصاف بنگرید قبول می‌کنید که خیلی از آثار مستند قابلیت جذب مخاطبشان بیشتر از فیلم‌های داستانی بی‌و و خاص‌تر امروز است.همان‌طور که گفته شد ساختار سینمای مستند از همان ابتدا تبعیض‌آمیز و غلط بی‌بریزی بوده است و این نگاه غلط حاصل فهم غلط است. در واقع مستند خود شاخه‌های مختلفی دارد و از یک گزارش خبری تا یک سرپال ۱۰۰ قسمتی همه می‌تواند در دایره فیلم مستند جای بگیرد.اما مهم‌ترین و اصلی‌ترین بخش مستند فیلم سینمایی مستند است که برای پرده سینما و مخاطب سینما ساخته می‌شود.فواره‌اش با یک مستند تلویزیونی فرق می‌کرد و کاملاً هم صنعتی است. حال کلاه مان را قاضی کنیم و ببینیم در طول تاریخ سینما ایران ما چند فیلم سینمایی مستند داشته‌ایم؟

مصرف فیلم کوتاه

شیر سنگی در جشنواره ادینبورو

فیلم مستند «شیر سنگی» به کارگردانی مهوش شیخ‌الاسلامی، در بخش مسابقه جشنواره قوم شناسی «ادینبورگ» اسکاتلند به نمایش در خواهد آمد.

سی‌وهفدهمین دوره جشنواره بین‌المللی فیلم‌های قومننگاری «ادینبورگ» طی روزهای ۲۳ تا ۲۶ خردادماه ۱۳۹۲ در اسکاتلند برگزار خواهد شد و فیلم مسند «شیر سنگی» ساخته مهوش شیخ‌الاسلامی، در بخش مسابقه هنر و قوم‌نگاری این جشنواره موضوعی روی پرده خواهد رفت. این اثر از تولیدات مرکز گسترش سینمای مستند و تجربی است.

جشنواره مسند

حکایت غریبه در خانه یک زوج جوان

« وقتی که شهری در خواب فراموشی» ساخته بابک قائم از تدوینگرهای جوان سینما است که برای فیلم کوتاه خود به سراغ سوزهای فلسفی رفته است.داستانی پیچیده که به تعداد تماشاگران آن استنباط و برداشت وجود دارد.داستان این فیلم درباره زن و شوهر جوانی است که نیمه شب پس از بازگشت از مهمانی وارد خانه می‌شوند و متوجه می‌شوند که شخصی در خانه آن‌هاست این زوج در صند اثبات هویت خود برمی آیند و تلاشی آزرود گونه را آغاز می‌کنند.

کل ماجرای فیلم حکایت یک تا دوساعت این زوج است که در دو موقعیت به شدت متضاد قرار می‌گیرند.با این وصف نگاه حرفه‌ای در این فیلم کاملاً مشهود است.

نکته جالب در این فیلم حضور بازیگران شناخته شده تئاتر و تلویزیون یعنی فرزین صابونی و شیوا ابراهیمی در نقش‌های اصلی است که حضورشان توانسته سطح فیلم را بالا ببرد، مضاف بر این‌که مشاور کارگردان این فیلم محمد شیروانی است که خود در این سبک صاحب شهرت و اعتبار است.

ساخت این فیلم به تازگی به پایان رسیده است و برای حضور در جشنواره‌های مختلف آماده می‌شود.این فیلم پیچیده که نام پیچیده‌ای هم دارد قابلیت تصاحب جوایز متعددی را دارد.عوامل تولید این فیلم عبارتند از: کارگردانی و تدوین: بابک قائم، نویسنده: امیرنوروززاده، مشاور کارگردان:محمدشیروانی، تصویربردار:حسین کندری، صدابردار:علی‌گراکویی، صداگذار: سید علی علویان، طرح، صحنه و لباس:عسـل جلالیان، مجری طرح: ایماژ فیلم و تهیه‌کنندگان: حسین کندری و بابک قائم. ضمن این‌که در کنار فریزن صابونی و شیوا ابراهیمی، ایمان فریدی،رفیقه آفشین‌پور و مهدی حسین‌نیانیز به ایفای نقش می‌پردازند.

فیلم کوتاه «کورسو» در جشنواره اسماعیلیه

فیلم کوتاه «کورسو» به کارگردانی امید عبداللهی۱۹ خرداد ماه، در بخش مسابقه بین‌الملل جشنواره اسماعیلیه مصر به نمایش درخواهد آمد.گفتنی است فیلم کوتاه «کورسو» تاکنون نشان ویژه جشنواره «کلرمون فران» فرانسه را کسب کرده و در جشنواره‌های کوتاه- کورتوا ژاپن (دروازه ورودی) به اسکار، و کی یف اوکراین نیز حضور داشته است.

و تجربیات متفاوتی را درفضاهای گوناگون در زمینه ساخت فیلم کوتاه به دست آوردم و بسیاری از آثارم در جشنواره‌های خارجی شرکت کردند اما واقعیت این است که من از ابتدا ایده‌آلم ساخت فیلم بلند ولی‌خب برای ورود به این عرصه راه بسیار طولانی را پشت سر گذاشتم که البته برای من سرشار از تجربیات متفاوت بود.

■ به نظر شما فیلم کوتاه در ایران از مخاطبان حرفه‌ای خاص خودش برخوردار است؟

راستش را بخواهید نه، ما هیچ مخاطب جدی در این فضا نداریم چون اگر ما از مخاطب خاص نام ببریم منظورمان افرادی هستند که پیگیر این فیلم‌ها باشند و به نوعی فیلم‌های جدید در این سبک و سباق را دنبال کنند، ولی‌ما از شرایط لازم در این زمینه برخوردار نیستیم.

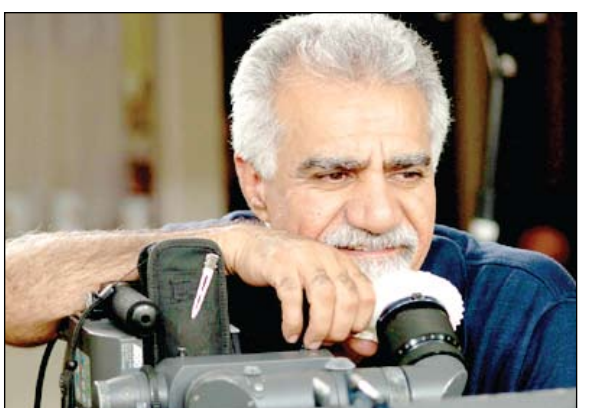
■ به نظر شما می‌توان در این زمینه سلیقه‌سازی کرد؟

نمی‌توان این واقعیت بزرگ را نادیده گرفت که سلیقه مخاطب امروز ما به لطف دی وی‌های اینترنتی که با قیمت بسیار نازل از فیلم‌های روز دنیا در خیابان تهیه می‌کند ارتقا پیدا کرده است و دیگر حاضر نیست هر اثری را ببیند متأسفانه ما این مشکل را در سطح کلامان با فیلم‌ها بلند که به نوعی مادر فیلم کوتاه به شمار می‌رود

۷۲ با ساخت فیلم کوتاه شروع کردم و تا ابتدای سال ۸۸ که نخستین فیلم بلندم را جلوسی دوربین بردم به‌طور جدی در این عرصه فعالیت می‌کردم

بله، چـرا که کار مستند احتیاج به تحقیق دارد و شما نمی‌توانید یک اثر را بدون آن‌که روی آن تحقیق مناسبی باعث می‌شود که بیشتر دانشجویان و علاقه‌مندان به فیلمسازی در این فضا سوز‌های خوب‌ما به دلیل کمبود بودجه در پرداخت با ضعف مواجه شوند.

■ شما جزو معدود فیلمسازان حرفه‌ای به شمار می‌روید که بعد از گذشت سال‌ها هنوز در عرصه مستندسازی فعالیت می‌کنید در حالی که این اتفاق کمتر رخ می‌دهد؟

■ مستندسازان توان صرف هزینه های زیاد را ندارند

اگر در حال حاضر هم ما این مخاطبان حرفه‌ای با آن تعریف جهانی‌اش را نداشته باشیم اما مخاطباتی را دارا هستیم که علاقه‌مند به تماشای این سبک کارها هستند منتها بستر برای تماشای این آثار برایشان فراهم نیست چرا که ما اطلاع‌رسانی مناسبی برای تولید این سبک آثار نداریم و معمولاً آن‌ها از انتشار مستندهای جدید مطلع نیستند و معمولاً کارها به شکل اتفاقی به دست آن‌ها می‌رسد.مستندسازی هزینه‌بر است و یک مستند ساز درایران توان خرج هزینه زیاد را ندارد ولی حمایت مراکز سفارش دهنده و سازمان ها از گروه مستندسازی می‌تواند ما را به استانداردهای مستندسازی جهان برساند.

■ با مستند سازی در جهان فاصله داریم

اگر بخواهیم مستندسازی در ایران را با نمونه‌هایی که در کشورهای پیشرفته ساخته می‌شود مقایسه کنیم باید بگویم برای رسیدن به آن‌ها به جهت کیفی فاصله زیادی داریم اما در مجموع فرایند رشد مستند

در ایران راضی‌کننده است و توانستیم در این عرصه کارهای خوبی

ارائه دهیم. ولی اگر می‌خواهیم آثارمان با نمونه‌های مطرح خارجی رقابت کند باید کارهای بنیادی را در این زمینه انجام دهیم و مسئولان در کنار سازندگان این آثار قرار بگیرند و امکاناتی را در اختیارشان قرار دهند که بتوانند کارهای خوبی ارائه دهند.